

Briselē, 20.5.2020.
COM(2020) 381 final

**KOMISIJAS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS
EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI**

**Stratēģija "No lauka līdz galdam".
Taisnīgas, veselīgas un videi draudzīgas pārtikas sistēmas vārdā**

SATURS

1.	NEED FOR ACTION	2
2.	BUILDING THE FOOD CHAIN THAT WORKS FOR CONSUMERS, PRODUCERS, CLIMATE AND THE ENVIRONMENT	4
2.1.	Ensuring sustainable food production	5
2.2.	Ensuring food security.....	10
2.3.	Stimulating sustainable food processing, wholesale, retail, hospitality and food services practices	11
2.4.	Promoting sustainable food consumption and facilitating the shift to healthy, sustainable diets	13
2.5.	Reducing food loss and waste	14
2.6.	Combating food fraud along the food supply chain	14
3.	ENABLING THE TRANSITION	15
3.1.	Research, innovation, technology and investments.....	15
3.2.	Advisory services, data and knowledge-sharing, and skills	16
4.	PROMOTING THE GLOBAL TRANSITION	17
5.	CONCLUSIONS	18

1. VAJADZĪBA RĪKOTIES

Eiropas zaļais kurss nosaka, kā Eiropu līdz 2050. gadam padarīt par pirmo klimatneitrālo kontinentu. Tas iezīmē jaunu, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmes stratēģiju, kas stimulē ekonomiku, uzlabo iedzīvotāju veselību un dzīves kvalitāti, rūpējās par dabu un nevienu neatstāj novārtā.

Eiropas zaļā kursa centrā ir stratēģija “No lauka līdz galdam”. Stratēģija daudzpusīgi risina uzdevumus, kas saistīti ar ilgtspējīgām pārtikas sistēmām, atzīstot, ka cilvēka un sabiedrības veselība ir neatraujami saistīta ar visas planētas veselību. Šai stratēģijai ir arī centrāla nozīme Komisijas rīcības plānā ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanai. Visiem iedzīvotājiem un uzņēmējiem vērtības ķēdēs Eiropas Savienībā un citur vajadzētu būt ieguvējiem no **taisnīgas pārejas**, jo īpaši stāvoklī pēc Covid-19 pandēmijas un tai sekojošās ekonomiskās lejupslīdes. Pāreja uz ilgtspējīgu pārtikas sistēmu var radīt ieguvumus vides, sociālajā un veselības jomā, dot ekonomiskus ieguvumus un nodrošināt, ka, atgūstamies no krīzes, ejot pa ilgtspējīgas attīstības ceļu¹. Lai atveseļošanās un pāreja notiktu sekmīgi, būtiski svarīgi ir nodrošināt ilgtspējīgus iztikas līdzekļus primārajiem ražotājiem, kuru ienākumi joprojām atpaliek².

Covid-19 pandēmija ir uzsvērusi to, cik liela nozīme ir **stabilai un izturēspējīgai pārtikas sistēmai**, kas jebkādos apstākļos joprojām darbojas un spēj iedzīvotājiem nodrošināt piekļuvi pietiekamām pārtikas piegādēm par pieņemamu cenu. Tā arī likusi mums asi apzināties saiknes starp mūsu veselību, ekosistēmām, piegādes ķēdēm, patēriņa modeļiem un planētas iespēju robežām. Skaidrs, ka mums jādara vēl daudz vairāk, lai mēs paši un planēta būtu veseli. Pašreizējā pandēmija ir tikai viens piemērs. Arvien biežāks sausums, plūdi, meža ugunsgrēki un jauni kaitīgie organismi pastāvīgi atgādina, ka mūsu pārtikas sistēma ir apdraudēta un tai jākļūst ilgtspējīgākai un izturēspējīgākai.

Stratēģija “No lauka līdz galdam” ir jauna, daudzpusīga pieeja tam, kā eiropieši **vērtē** pārtikas ilgtspēju. Tā ir iespēja uzlabot dzīvesveidu, veselību un vidi. Izveidojot labvēlīgu pārtikas vidi, kurā vieglāk izraudzīties veselīgu un ilgtspējīgu uzturu, uzlabosies patērētāju veselība un dzīves kvalitāte, kā arī mazināsies ar veselību saistītās izmaksas sabiedrībai. Cilvēki veltī arvien vairāk uzmanības vides, veselības, sociālās jomas un ētikas jautājumiem³ un vairāk nekā jebkad agrāk vēlas, lai pārtika būtu vērtīga. Pat ja sabiedrība arvien vairāk urbanizējas, cilvēki vēlas just ciešāku saikni ar pārtiku. Viņi vēlas, lai tā būtu svaiga, mazāk pārstrādāta un iegūta ilgtspējīgi. Pašreizējā uzliesmojuma laikā vairāk atskan aicinājumi veidot īsākas piegādes ķēdes. Patērētājiem vajadzētu spēt izraudzīties ilgtspējīgu pārtiku un visiem pārtikas aprites dalībniekiem vajadzētu to uzskatīt par savu atbildību un iespēju.

¹ Pasaules līmenī tiek lēsts, ka ilgtspējīgas attīstības mērķiem atbilstošas pārtikas un lauksaimniecības sistēmas sagādātu uzturvielām bagātu pārtiku par pieņemamu cenu augošam pasaules iedzīvotāju skaitam, palīdzētu atjaunot svarīgas ekosistēmas un līdz 2030. gadam varētu radīt jaunu ekonomisku vērtību vairāk nekā 1,8 triljonu eiro apmērā. Avots: Uzņēmējdarbības un ilgtspējīgas attīstības komisija (2017), “Labāka uzņēmējdarbība, labāka pasaule” (*Better business, better world*).

² Piemēram, ES lauksaimnieks pašlaik vidēji pelna aptuveni pusi no tā, ko vidēji pelna darba ņēmējs ekonomikā kopumā. Avots: KLP konteksta rādītājs C.26, lauku uzņēmējdarbības ienākumi (https://agridata.ec.europa.eu/Qlik_Downloads/Jobs-Growth-sources.htm).

³ Eiropieši ir labi informēti par pārtikas drošuma jautājumiem. Visbiežāk ziņo par bažām, kas saistītas ar gaļas sastāvā esošiem antibiotikām, hormoniem un steroīdiem, ar pesticīdiem, vides piesārņotājiem un pārtikas piedevām. Avots: Eiropas barometra speciālaptauja (2019. gada aprīlis), “Pārtikas drošums Eiropas Savienībā” (*Food safety in the EU*).

Eiropas pārtika jau ir lietošanai uzturā drošas, bagātīgi pieejamas, uzturvielām bagātas un kvalitatīvas pārtikas standarts pasaulē. Tas sasniegts, tiklab Eiropas Savienībai gadiem ilgi veidojot rīcībpolitiku, kurā tiek aizsargāta cilvēka, dzīvnieku un augu veselība, kā ar lauksaimnieku, zvejnieku un akvakultūras ražotāju pūliņiem. Tagad Eiropas pārtikai pasaulē būtu jāklūst arī par ilgtspējas standartu. Stratēģijas mērķis ir pārtikas aprītē atalgot tos lauksaimniekus, zvejniekus un citus uzņēmējus, kas jau ir pārgājuši uz ilgtspējīgu praksi, darīt šo pāreju iespējamu pārējiem un veidot papildu iespējas viņu uzņēmējdarbībai. ES lauksaimniecība ir vienīgā lielā sistēma pasaulē, kur siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijas ir mazinājušās (no 1990. gada par 20 %⁴). Tomēr pat Eiropas Savienībā šī attīstība nav bijusi lineāra vai dalībvalstīs notikusi vienveidīgi. Turklāt būtisku gaisa, augsnes un ūdens piesārņojuma, kā arī SEG emisiju daļu rada un biodaudzveidību dziļi ietekmē pārtikas ražošana, pārstrāde, mazumtirdzniecība, iepakošana un pārvadāšana. Lai gan daudzās jomās ES pāreja uz ilgtspējīgām pārtikas sistēmām jau ir sākusies, pārtikas sistēmas joprojām ir viens no galvenajiem klimata pārmaiņu un vides degradācijas faktoriem. Ir steidzami **jāmazina atkarība no pesticīdiem un antimikrobiālajiem līdzekļiem, pārmērīga mēslošana, jāizvērs bioloģiskā lauksaimniecība, jāuzlabo dzīvnieku labturība un biodaudzveidības izzušana jāpavērs pretējā virzienā.**

Mērķis, lai Savienība 2050. gadā būtu klimatneitrāla, ir noteikts Eiropas Klimata aktā⁵. Komisija līdz 2020. gada septembrim nāks klajā ar 2030. gada klimata mērķrādītāju plānu, kura uzdevums ir mērķrādītāju, kas raksturo SEG emisiju mazināšanu salīdzinājumā ar 1990. gada līmeņiem, paaugstināt līdz 50 vai 55 %. Stratēģijā “No lauka līdz galdam” ir noteikta jauna pieeja, kā nodrošināt, lai šajā procesā attiecīgu ieguldījumu dotu lauksaimniecība, zveja un akvakultūra, kā arī pārtikas vērtības ķēde.

Šāda pāreja uz ilgtspējīgām pārtikas sistēmām ir arī **milzīga ekonomiska iespēja**. Iedzīvotāju sagaidījumi arvien attīstās un ierosina būtiskas pārmaiņas pārtikas tirgū. Lauksaimniekiem, zvejniekiem un akvakultūras ražotājiem, kā arī pārtikas pārstrādātājiem un pārtikas pakalpojumu sniedzējiem tā ir iespēja. Šāda pāreja dos viņiem iespēju ilgtspēju padarīt par savu preču zīmi un garantēt ES pārtikas aprites nākotni, pirms to izdara konkurenti ārpus Eiropas Savienības. Šāda pāreja uz ilgtspēju visiem ES pārtikas aprites dalībniekiem dod aizsācēja priekšrocības.

Skaidrs, ka šī pāreja nenotiks, ja **cilvēki** nemainīs **uztura** paradumus. Tomēr Eiropas Savienībā pilnvērtīgu maltīti katru otro dienu nevar atļauties 33 miljoni cilvēku⁶ un daļai iedzīvotāju daudzās dalībvalstīs ir būtiski nepieciešama palīdzība ar pārtiku. Pastāv risks, ka problēma, ko rada nenodrošinātība ar pārtiku un nespēja to atļauties, ekonomiskas lejupslīdes laikā saasināsies, tāpēc būtiski nepieciešams rīkoties, lai mainītu patēriņa modeļus un radikāli samazinātu pārtikas izšķērdēšanu. Lai gan **izšķērdēti**⁷ tiek apmēram 20 % saražotās pārtikas, arvien izplatītāka kļūst **aptaukošanās**. Patlaban liekais svars ir vairāk nekā pusei pieaugušo⁸, un tas veicina ar uztura paradumiem saistītu slimību (to

⁴ No 543,25 miljoniem gigatonnu CO₂ ekvivalenta 1990. gadā līdz 438,99 miljoniem gigatonnu 2017. gadā (Eurostat).

⁵ Komisijas priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido klimatneitralitātes panākšanas satvaru un groza Regulu (ES) 2018/1999 (Eiropas Klimata akts), COM(2020) 80 final, 2020/0036 (COD).

⁶ Eurostat, EU SILC (2018), https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_mdes03&lang=en.

⁷ EU FUSIONS (2016). “Aplēses par pārtikas izšķērdēšanas līmeņiem Eiropā” (Estimates of European food waste levels).

⁸ Eurostat, “Aptaukošanās līmeņi pēc ķermeņa masas indeksa” (Obesity rate by body mass index), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_02_10/default/table?lang=en

vidū dažāda veida vēzis) augstu izplatību un sadārdzina ar to saistītās veselības aprūpes izmaksas. Kopumā eiropiešu **uzturs** neatbilst nacionālajiem ieteikumiem par uzturu un “uzturvide”⁹ nenodrošina, lai veselīga izvēle vienmēr būtu visērtākā. Ja eiropiešu uztura režīms atbilstu attiecīgajiem ieteikumiem, būtiski saruktu pārtikas sistēmu vidiskā pēda.

Ir arī skaidrs, ka nevaram panākt pārmaiņas, ja līdzīgu sev nevedam pārējo pasauli. ES ir pasaulē lielākā agropārtikas produktu importētāja un eksportētāja un pasaulē lielākais jūreņu (jūras produktu) tirgus. Tomēr preču ražošana valstīs, kurās tās tiek ražotas, var radīt nelabvēlīgu vidisku un sociālu ietekmi. Tāpēc centieni pastiprināt ES pārtikas sistēmai izvirzītās ilgtspējas prasības būtu jāpapildina ar rīcībpolitikām, kas palīdzētu **paaugstināt standartus visā pasaulē**, lai neilgtspējīga prakse netiktu eksternalizēta un eksportēta.

Ilgtspējīga pārtikas sistēma būs nepieciešama, lai sasniegtu Eiropas zaļā kursa klimatiskos un vidiskos mērķus, turklāt **vairojot primāro ražotāju ienākumus** un pastiprinot ES **konkurētspēju**. Stratēģija šo pāreju atbalsta, uzsverot jaunas iespējas gan iedzīvotājiem, gan arī pārtikas nozares uzņēmējiem.

2. PATĒRĒTĀJIEM, RAŽOTĀJIEM, KLIMATAM UN VIDEI IZDEVĪGAS PĀRTIKAS APRITES IZVEIDE

ES mērķi ir samazināt ES pārtikas sistēmas **vidisko un klimatisko pēdu** un pastiprināt tās **izturētspēju**, gādāt par nodrošinātību ar pārtiku klimata pārmaiņu un biodaudzveidības zuduma apstākļos un vadīt **globālu pāreju** uz konkurētspējīgu ilgtspēju no lauka līdz galdam, kā arī izmantot **jaunas iespējas**. Tas nozīmē:

- nodrošināt, ka pārtikas ķēdes, kas aptver tās ražošanu, transportu, izplatīšanu, tirgvedību un patēriņu, **vidiskā ietekme ir neitrāla vai pozitīva**, saglabājot un atjaunojot uz zemes, saldūdens un jūras bāzētos resursus, no kuriem šī pārtikas sistēma ir atkarīga; palīdzēt mazināt klimata pārmaiņas un pielāgoties to ietekmei; aizsargāt zemi, augsni, ūdeņus, gaisu, kā arī augu un dzīvnieku veselību un labturību; pavērst pretējā virzienā biodaudzveidības zudumu;
- nodrošināt nodrošinātību ar pārtiku un sabiedrības veselību — panākt, ka ikvienam ir **pieklūstama pietiekama, uzturvielām bagāta un ilgtspējīga pārtika**, kas atbilst augstiem drošuma un kvalitātes, augu veselības un dzīvnieku veselības un labturības prasībām, apmierinot arī uzturvajadzības un individuālo pārtikas gaumi;
- saglabāt pārtikas cenu pieejamību, turklāt piegādes ķēdē radot taisnīgāku ekonomisko atdevi, lai galu galā **visilgtspējīgākā pārtika kļūtu arī par cenas ziņā vispieejamāko**, veicināt ES piegādes nozares konkurētspēju, popularizēt taisnīgu tirdzniecību un radīt jaunas iespējas uzņēmējdarbībai, vienlaikus nodrošinot vienotā tirgus integritāti un darba aizsardzību.

Pārtikas sistēmu ilgtspēja ir globāls jautājums un pārtikas sistēmām būs jāpielāgojas, lai tās varētu risināt daudzveidīgus uzdevumus. ES ar šīs stratēģijas starpniecību var būtiski piedalīties globālo standartu noteikšanā. Tā visai ES kā vienam kopumam nosaka

⁹ “Uzturvide” ir fiziskais, ekonomiskais, politiskais un sociālkulturālais konteksts, kurā patērētāji iesaistās pārtikas sistēmā, lai pieņemtu lēmumus par pārtikas iegādi, sagatavošanu un patērišanu. (Pārtikas nodrošinātības un uztura augsta līmeņa ekspertu grupa (2017), “Uzturs un pārtikas sistēmas” (*Nutrition and food systems*)).

svarīgus mērķrādītājus prioritārās jomās. Lai nodrošinātu taisnīgu pāreju, būtiski nepieciešamas ir ne vien jaunas rīcībpolitiskas iniciatīvas, bet arī līdzšinējo tiesību aktu izpilde, jo īpaši attiecībā uz tiesību aktiem, kas reglamentē dzīvnieku labturību, pesticīdu lietošanu un vides aizsardzību. Šī pieeja ņems vērā, ka dalībvalstīm ir atšķirīgas izejpozīcijas un atšķirīgs potenciāls ieviest uzlabojumus. Pieejā tiks arī atzīts, ka pāreja uz pārtikas sistēmas ilgtspēju mainīs daudzu ES reģionu ekonomisko raksturu un to mijiedarbības modeļus. Pāreju atbalstīs tehniska un finansiāla palīdzība no tādiem esošiem ES instrumentiem kā kohēzijas fondi un Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA). Jaunas likumdošanas iniciatīvas balstīs Komisijas labāka regulējuma instrumenti. Balstoties uz publiskām konsultācijām, uz vidiskās, sociālās un ekonomiskās ietekmes apzināšanu un analīzi par to, kā tiek ietekmēti mazie un vidējie uzņēmumi (MVU) un veicināta vai kavēta inovācija, ietekmes novērtējumi palīdzēs izdarīt efektīvu rīcībpolitisku izvēli ar minimālām izmaksām, ievērojot Eiropas zaļā kursa mērķus. Lai šo **pāreju paātrinātu un atvieglinātu** un nodrošinātu, ka visi ES tirgū laistie pārtikas produkti kļūst arvien ilgtspējīgāki, Komisija pirms 2023. gada beigām ierosinās **ilgtspējīgas pārtikas sistēmas regulējuma** likumdošanas iniciatīvu. Tas veicinās rīcībpolitisko saskanību ES un valstu līmenī, ilgtspēju iekļaus visu ar pārtiku saistīto rīcībpolitiku pamatstrāvē un pastiprinās pārtikas sistēmu izturētspēju. Pēc plašām konsultācijām un ietekmes novērtēšanas Komisija strādās pie ilgtspējīgas pārtikas sistēmām un produktiem paredzētām kopīgām definīcijām un vispārīgiem principiem un prasībām. Šis regulējums pievērsīsies arī visu pārtikas sistēmas dalībnieku pienākumiem. Kombinācijā ar pārtikas produktu ilgtspējas snieguma sertificēšanu un marķēšanu un ar īpaši orientētiem stimuliem šis regulējums uzņēmējiem dos iespēju izmantot ilgtspējīgu praksi un ilgtspējas standartus pakāpeniski paaugstināt tā, lai tie visiem ES tirgū laistajiem pārtikas produktiem kļūtu par normu.

2.1. Ilgtspējīgas pārtikas ražošanas nodrošināšana

Visiem pārtikas aprites dalībniekiem jāpalīdz panākt, ka pārtikas aprite ir ilgtspējīga. Lauksaimniekiem, zvejniekiem un akvakultūras ražotājiem ir ātrāk jāpārveido ražošanas metodes un optimāli jāizmanto dabā balstīti, tehnoloģiski, digitāli un kosmosā balstīti risinājumi, ar kuriem gūt labākus klimatiskus un vidiskus rezultātus, pastiprināt izturētspēju pret klimata pārmaiņām un mazināt ražošanas resursu (piem., pesticīdu, mēslošanas līdzekļu) izmantošanu. Šiem risinājumiem ir vajadzīgi ieguldījumi **cilvēkkapitālā un finanšu ieguldījumi**, taču, radot pievienoto vērtību un mazinot izmaksas, tie arī sola lielāku peļņu.

Jauna zaļās uzņēmējdarbības modeļa piemērs ir lauksaimnieku un mežsaimnieku īstenota oglekļa piesaiste. Lauksaimniecības prakse, kurā tiek piesaistīts atmosfēras CO₂, palīdz sasniegt klimatneitralitātes mērķi un būtu jāatalgo vai nu ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP), vai citu publisku vai privātu iniciatīvu starpniecību (oglekļa tirgus¹⁰). Šo jauno uzņēmējdarbības modeli, kas lauksaimniekiem dod jaunu ienākumu avotu un pārējām nozarēm palīdz dekarbonizēt pārtikas apriti, Klimata pakta ietvaros veicinās jauna ES oglekļa saistīgas lauksaimniecības iniciatīva. Kā jau paziņots

¹⁰ Pirmais solis uz to, lai būtu iespējami maksājumi lauksaimniekiem un mežsaimniekiem par viņu nodrošināto oglekļa piesaisti, ir robusti sertifikācijas noteikumi attiecībā uz oglekļa piesaisti lauksaimniecībā un mežsaimniecībā. Dalībvalstis šos noteikumus varētu izmantot tam, lai KLP maksājumus projektētu, balstoties uz piesaistīto oglekli; turklāt iegādāties šādus sertifikātus, lai atbalstītu rīcību klimata jomā, varētu būt ieinteresēti privāti uzņēmumi, tādējādi lauksaimniekiem un mežsaimniekiem attiecībā uz oglekļa dioksīda piesaisti sagādājot papildu stimulu (papildus KLP maksājumiem).

Aprites ekonomikas rīcības plānā (CEAP)¹¹, Komisija izstrādās tiesisko regulējumu oglekļa piesaistes sertificēšanai, kas balstītos uz robustu un pārredzamu oglekļa uzskaiti, kuras uzdevums ir pārraudzīt oglekļa piesaisti un verificēt tās autentiskumu.

Lauksaimnieki un to kooperatīvi joprojām maz izmanto **uz apriti vērstas biobāzētas ekonomikas** potenciālu. Piemēram, iespējas pārejai uz klimatneitrālu Eiropas ekonomiku un jaunu darbvieta izveidi primārajā ražošanā piedāvā visprogresīvākās biorafinēšanas rūpnīcas, kurās tiek ražots biomēslojums, proteīnbarība, bioenerģija un bioķīmikālijas. Lauksaimniekiem būtu jāatver iespējas mazināt lauksaimniecības dzīvnieku radītās metāna emisijas, attīstot **atjaunojamās enerģijas** ražošanu un ieguldot līdzekļus digesteros, kas paredzēti biogāzes ražošanai no tādiem lauksaimniecības atkritumiem un atliekām kā kūtsmēsli. Lauku saimniecībām ir iespējas biogāzi ražot arī no tādiem citiem atkritumiem un atlieku avotiem kā pārtikas un dzērienu ražošana, kanalizācijas ūdeņi, notekūdeņi un sadzīves atkritumi. Lauku saimniecību ēkas un šķūņi bieži vien ir ideāli piemēroti saules bateriju uzstādīšanai, un šādas investīcijas nākamās KLP stratēģiskajos plānos¹² būtu jāprioritizē. Komisija rīkosies, lai paātrinātu, ka lauksaimniecības un pārtikas nozarē šis un citi energoefektivitātes risinājumi tiek ieviesti tirgū, ja vien šīs investīcijas tiek izdarītas uz tīras enerģijas iniciatīvu un programmu pamata, ilgtspējīgi, nemazinot nodrošinātību ar pārtiku vai biodaudzveidību.

Ķīmisko pesticīdu izmantošana lauksaimniecībā veicina augsnes, ūdens un gaisa piesārņošanu, biodaudzveidības zudumu un var kaitēt nemērķa augiem, kukaiņiem, putniem, zīdītājiem un abiniekiem. Komisija jau ir izveidojusi saskaņoto riska indikatoru, ar kuru kvantitatīvi mērit panākumus ar pesticīdiem saistīto risku mazināšanā. Tas rāda, ka pēdējo piecu gadu laikā no pesticīdu lietošanas izrietošais risks mazinājies par 20 %. Komisija papildus rīkosies, lai līdz 2030. gadam ķīmisko pesticīdu vispārējo lietošanu un risku mazinātu par 50 % un bīstamāko pesticīdu¹³ lietošanu par 50 %. Lai pavērtu ceļu alternatīvām un saglabātu lauksaimnieku ienākumus, Komisija spers vairākus soļus. Tā pārskatīs Pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas direktīvu, pastiprinās normas, kas attiecas uz **integrēto augu aizsardzību (IPM)**, un atbalstīs to, ka plašāk tiek izmantoti droši alternatīvi veidi, kā ražas aizsargāt no kaitīgajiem organismiem un slimībām. *IPM* veicinās, ka tiek izmantoti tādi alternatīvi apkarošanas paņēmieni kā augseka un mehāniskā ravēšana un ka tie tiek piepūlāti galvenajiem rīkiem, ar kā palīdzību vispār mazināt ķīmisko pesticīdu lietošanu un atkarību no tiem, un jo īpaši bīstamāko pesticīdu lietošanu. Lauksaimniecības prakse, kurā būs mazināta pesticīdu lietošana, ar KLP starpniecību iemantos lielu nozīmi, un stratēģiskajiem plāniem šī pāreja būtu jāatspoguļo un jāpanāk, ka konsultācijas ir piekļūstamākas. Komisija arī atvieglinās bioloģiski aktīvas vielas saturošu pesticīdu laišanu tirgū un pastiprinās pesticīdu radītā vides riska novērtēšanu. Tā arī rīkosies, lai saīsinātu pesticīdu apstiprināšanas procesu dalībvalstīs.

¹¹ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Jauns aprites ekonomikas rīcības plāns. Par tīrāku un konkurētspējīgāku Eiropu", COM(2020)98 final.

¹² Katra ES dalībvalsts plaši analizēs savas konkrētās vajadzības un pēc tam izstrādās KLP stratēģisko plānu, kurā būs aprakstīts, kādi rīki tiks izmantoti, un iedibināti savi konkrēti mērķrādītāji, ietverot priekšlikumus par to, kā saskaņā ar vispārējiem ES mērķiem KLP finansējumu no abiem pilāriem precīzi orientēt šo vajadzību apmierināšanai.

¹³ Tie ir augu aizsardzības līdzekļi, kas satur darbīgās vielas, kuras atbilst izslēgšanas kritērijiem, kas norādīti Regulas (EK) Nr. 1107/2009 II pielikuma 3.6.2.–3.6.5. un 3.8.2. punktā vai saskaņā ar minētā pielikuma 4. punktu ir apzinātas kā iespējamie aizvietotāji.

Komisija arī ierosinās grozīt 2009. gada regulu par pesticīdu statistiku¹⁴, lai novērstu datu trūkumu un veicinātu uz pierādījumiem balstītu rīcībpolitikas veidošanu.

Pārmērīgais barības vielu (jo īpaši slāpekļa un fosforu) daudzums vidē, ko izraisa tas, ka augi faktiski neuzņem visus lauksaimniecībā izmantotos barības elementus, ir liels gaisa, augsnes un ūdens piesārņojuma avots un būtiski ietekmē klimatu¹⁵. Tas ir mazinājis upju, ezeru, mitrāju un jūru biodaudzveidību¹⁶. Komisija rīkosies, lai par vismaz 50 % mazinātu barības vielu zudumus, turklāt nodrošinot, ka netiek pazemināta augsnes auglība. Šī rīcība mēslošanas līdzekļu lietošanu līdz 2030. gadam samazinās par vismaz 20 %. Tas tiks panākts, visā pilnībā īstenojot un izpildot attiecīgos vides un klimata tiesību aktus, kopā ar dalībvalstīm apzinot, kādā mērā, lai šos mērķus sasniegtu, ir jāmazina barības vielu slogs, izmantojot līdzsvarotu mēslošanu un ilgtspējīgu barības vielu pārvaldību, kā arī labāk apsaimniekojot slāpekli un fosforu visā to dzīves ciklā. Komisija kopā ar dalībvalstīm izstrādās **barības vielu integrētas pārvaldības plānu**, ar kura palīdzību vērsties pret piesārņošanu ar barības vielām tās rašanās vietā un vairoto lauksaimniecības dzīvnieku nozares ilgtspēju. Komisija arī sadarbosies ar dalībvalstīm, lai paplašinātu precīzās mēslošanas paņēmieni un ilgtspējīgas lauksaimniecības prakses izmantošanu, jo īpaši karstajos punktos, kur tiek pieņemta intensīvā lopkopība, un organisko atkritumu pārstrādāšanu atjaunojamās mēslošanas līdzekļos. Tas tiks darīts, izmantojot tādas pasākumus, ko dalībvalstis iekļaus savos KLP stratēģiskajos plānos, kā Lauku saimniecību ilgtspējas rīks attiecībā uz barības vielām¹⁷, kā arī investīcijas, konsultatīvus pakalpojumus un ES kosmosa tehnoloģijas (*Copernicus, Galileo*).

Lauksaimniecība rada 10,3 % **ES SEG emisiju**, un gandrīz 70 % no šā procenta rada dzīvnieku nozare¹⁸. Tās veido SEG bez CO₂ (no metāna un slāpekļa oksīda). Turklāt dzīvnieku audzēšanai tiek izmantoti 68 % lauksaimniecības zemes kopplatības¹⁹. Lai palīdzētu mazināt dzīvnieku audzēšanas vidisko un klimatisko ietekmi, izvairītos no oglekļa noplūdēm, kas notiek importa dēļ, un atbalstītu pašreizējo pāreju uz ilgtspējīgāku lopkopību, Komisija atvieglinās ilgtspējīgu un novatorisku barības piedevu laišanu tirgū. Tā apsvērs, vai neparedzēt jaunus ES noteikumus, kas mazinātu atkarību no kritiski svarīgām dzīvnieku barības sastāvdaļām (piem., no sojas, kas audzēta uz atmežotas

¹⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1185/2009 (2009. gada 25. novembris) attiecībā uz statistiku par pesticīdiem (Dokuments attiecas uz EEZ); (OV L 324, 10.12.2009., 1. lpp.)

¹⁵ Lauksaimniecībā izmantojot slāpekli, atmosfērā tiek emitēts slāpekļa oksīds. 2017. gadā lauksaimniecības N₂O emisijas veidoja 43 % no visām lauksaimniecības emisijām un 3,9 % no kopējām antropogēnajām emisijām Eiropas Savienībā (EVA (2019), "Eiropas Savienības siltumnīcefekta gāzu emisiju gada pārskats 1990–2017" (*Annual European Union greenhouse gas inventory 1990-2017*) un "Emisiju pārskats 2019" (*Inventory report 2019*)).

¹⁶ ESAO (2019), "Klimata darbības paātrināšana: rīcībpolitiku pārorientēšana caur labklājības prizmu" (*Accelerating climate action: refocussing policies through a well-being lens*).

¹⁷ Kā norādīts priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1305/2013 un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1307/2013, COM(2018)392, 2018/0216(COD), visā pilnībā ievērojot Komisijas paziņojumu Eiropas Parlamentam un Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas sadarbības satvars — Īstenošanas stratēģija" (COM(2017)134).

¹⁸ EVA (2019), "Eiropas Savienības siltumnīcefekta gāzu emisiju gada pārskats, 1990–2017" (*Annual European Union greenhouse gas inventory 1990-2017*) un "Emisiju pārskats 2019" (*Inventory report 2019*). Šajos skaitļos neietilpst CO₂ emisijas, kas rodas zemes izmantojuma un tā pārmaiņu dēļ.

¹⁹ No 161 miljona hektāru lauksaimniecības zemes 39,1 miljons hektāru graudaugu un eļļas augu un 70,7 miljoni hektāru zālāju (ES27 valstīs, Eurostat, 2019).

zemes), atbalstot ES audzētu augu proteīnu un tādas alternatīvas barības sastāvdaļas kā kukaiņi, jūras izcelsmes dzīvnieku barība (piem., aļģes) un bioekonomikas blakusprodukti (piem., zivju atkritumi)²⁰. Turklāt, lai pastiprinātu ES lauksaimniecības produktu popularizēšanas programmas ieguldījumu ilgtspējīgas ražošanas un patēriņa veicināšanā un lai būtu ņemti vērā jaunie uztura paradumi, Komisija šo programmu patlaban pārskata. Kas attiecas uz gaļu, pārskatīšanā būtu jāpievērš uzmanība tam, kā ES savu veicināšanas programmu var izmantot, lai atbalstītu visilgtspējīgākās un oglekļa emisiju ziņā efektīvas lopkopības metodes. Arī jebkādas stratēģisko plānu priekšlikumus par saistītu atbalstu Komisija stingri vērtēs no viedokļa, ka vajadzīga vispārēja ilgtspēja.

Tiek lēsts, ka ar plašu un nepareizu antimikrobiālo līdzekļu lietošanu dzīvnieku un cilvēku veselības aprūpē saistītā **rezistence pret antimikrobiāliem līdzekļiem (AMR)** Eiropas Savienībā / Eiropas Ekonomikas zonā katru gadu izraisa apmēram 33 000 cilvēku nāves gadījumu²¹ un rada būtiskas izmaksas veselības aprūpei. Tāpēc Komisija rīkosies, lai līdz 2030. gadam lauksaimniecības dzīvniekiem un akvakultūrai paredzētu antimikrobiālo līdzekļu kopējo pārdevumu samazinātu par 50 %. Jaunās regulas par veterinārajām zālēm un ārstniecisko barību paredz plašu klāstu ar pasākumiem, kas palīdzētu sasniegt šo mērķi un veicinātu pieeju “viena veselība”.

Labāka **dzīvnieku labturība** uzlabo dzīvnieku veselību un pārtikas kvalitāti, mazina vajadzību dot zāles un var palīdzēt saglabāt biodaudzveidību. Skaidrs arī, ka to vēlas iedzīvotāji. Komisija pārskatīs dzīvnieku labturības tiesību aktus, arī attiecībā uz dzīvnieku transportēšanu un kaušanu, lai tos saskaņotu ar jaunākajām zinātnes liecībām, paplašinātu to tvērumu, atvieglotu to izpildi un galu galā nodrošinātu augstāku līmeni dzīvnieku labturībā. Šo procesu atbalstīs stratēģiskie plāni un jaunās ES Lauksaimniecības stratēģiskās vadlīnijas. Lai pārtikas aprītē vērtība tiktu labāk nodota tālāk, Komisija apsvērs arī dzīvnieku labturības marķējuma iespējas.

Klimata pārmaiņas rada jaunus draudus **augu veselībai**. Uzdevums nodrošināt ilgtspēju prasa, lai tiktu ieviesti pasākumi, kas augus labāk aizsargātu no jauniem kaitīgiem organismiem un slimībām, kā arī izmantota inovācija. Komisija pieņems noteikumus, kas pastiprinās modrību attiecībā uz augu importu, kā arī uzraudzību Savienības teritorijā. Ilgtspējas palielināšanā nozīme var būt jaunām inovatīvām metodēm, to vidū biotehnoloģijai un biobāzētu produktu izstrādei, ja vien tās ir drošas patērētājiem un videi un turklāt dod labumu sabiedrībai kopumā. Tās var arī palīdzēt ātrāk mazināt atkarību no pesticīdiem. Reaģējot uz dalībvalstu lūgumu, Komisija īsteno pētījumu, kurā tiks aplūkots jaunu genomikas paņēmienu potenciāls vairot ilgtspēju pārtikas piegādes ķēdē. Ilgtspējīgas pārtikas sistēmas ir atkarīgas arī no **nodrošinātības ar sēklām un to daudzveidības**. Ir nepieciešams, lai lauksaimniekiem būtu piekļūstams klāsts ar kvalitatīvām tādu augu šķirņu sēklām, kuras ir pielāgotas klimata pārmaiņu radītajam spiedienam. Komisija veiks pasākumus, kas atvieglinātu šķirņu sēklu, arī bioloģiskajai

²⁰ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ilgtspējīga bioekonomika Eiropai. Ekonomikas, sabiedrības un vides saistības stiprināšana”, COM(2018) 673 final.

²¹ Cassini et al., (2019) “Attiecināmie nāves gadījumi un pēc invaliditātes koriģēti dzīves gadi, kuru iemesls ir pret antibiotikām rezistentu baktēriju izraisītas infekcijas Eiropas Savienībā un Eiropas Ekonomikas zonā 2015. gadā: populācijas līmeņa modelējoša analīze” (*Attributable deaths and disability-adjusted life-years caused by infections with antibiotic-resistant bacteria in the EU and the European Economic Area in 2015: a population-level modelling analysis*), *Lancet Infect Dis.* 19. sējums, 1. izdevums, 55.–56. lpp.

lauksaimniecībai paredzētu šķirņu sēklu, reģistrāciju un tradicionālām un vietējiem apstākļiem pielāgotām šķirnēm nodrošinātu vieglāku piekļuvi tirgum.

Bioloģiskās pārtikas tirgus augsme noteikti turpināsies un **bioloģiskā lauksaimniecība** ir jāpopularizē tālāk. Tā pozitīvi ietekmē biodaudzveidību, rada jaunas darbvietas un piesaista jaunus lauksaimniekus. Tās vērtību atzīst patērētāji. Juridiskais regulējums atbalsta šāda veida pāreju lauksaimniecībā, taču jādara vairāk, un līdzīgai pārejai jānotiek attiecībā uz okeāniem un iekšzemes ūdeņiem. Papildus tādiem KLP pasākumiem kā ekoshēmas, investīcijas un konsultatīvi pasākumi, kā arī kopējās zivsaimniecības politikas (KZP) pasākumiem, Komisija ierosinās bioloģiskās lauksaimniecības rīcībasplānu. Tas dalībvalstīm palīdzēs stimulēt gan bioloģisko produktu piedāvājumu, gan pieprasījumu. Ar noieta veicināšanas kampaņu un zaļā sabiedriskā iepirkuma starpniecību tas nodrošinās patērētāju uzticēšanos un palielinās pieprasījumu. Šī pieeja palīdzēs panākt mērķi, ka līdz 2030. gadam vismaz 25 % ES lauksaimniecībā izmantojamās zemes tiks izmantoti bioloģiskajā lauksaimniecībā un ka bioloģiskās lauksaimniecības īpatsvars būtiski augs.

Skaidrs, ka šāda pāreja jāatbalsta ar tādu KLP, kura galvenokārt pievēršas Eiropas zaļajam kursam. **Jaunā KLP**²², kuru Komisija ierosināja 2018. gada jūnijā, tiecas palīdzēt lauksaimniekiem uzlabot vidisko un klimatisko sniegumu, izmantojot uz rezultātiem vairāk orientētu modeli, kvalitatīvāk lietojot datus un analīzi, ievērojot labākus obligātos vides standartus, ieviešot jaunus brīvprātīgos pasākumus un vairāk pievēršoties investīcijām zaļās un digitālās tehnoloģijās un praksē. Tās mērķis ir arī nodrošināt pienācīgus ienākumus, kas tiem ļautu nodrošināt ģimeni un izturēt dažāda veida krīzes²³. Prasība uzlabot tiešo maksājumu efektivitāti un lietderību, nosakot griestus un ienākumu atbalstu precīzāk mērķējot tiem lauksaimniekiem, kam tas vajadzīgs un kas sasniedz zaļo centienu mērķus, nevis uz vienībām un uzņēmumiem, kuriem zeme tikai ir īpašumā, joprojām būs būtisks turpmākās KLP elements²⁴. Dalībvalstu spēja to nodrošināt ir rūpīgi jāizvērtē stratēģiskajos plānos un visā īstenošanas laikā jāpārtrauga. Jaunākā Komisijas analīze²⁵ secina, ka reforma patiesi spēj virzīt uz priekšu Eiropas zaļo kursu, bet ka sarunu procesā noteikti jāsaņem galvenās priekšlikumu normas un jāizstrādā daži uzlabojumi un praktiskas iniciatīvas.

Šīs jaunās “**ekoshēmas**” piedāvās būtisku finansējuma plūsmu, lai atbalstītu tādas ilgtspējīgas prakses kā precīzās lauksaimniecības, agroekoloģijas (arī bioloģiskās lauksaimniecības), oglekļa saistīgās lauksaimniecības un agromežsaimniecības plašāku ieviešanu. Dalībvalstīm un Komisijai būs jānodrošina, ka tās tiek pienācīgi apgādātas ar resursiem un īstenotas stratēģiskajos plānos. Komisija atbalstīs, ka tiek ieviests minimāls obligāti ekoshēmām atvēlēts budžets.

Pirms dalībvalstis oficiāli iesniedz stratēģisko plānu projektus, Komisija arī katrai dalībvalstij sniegs **ieteikumus** attiecībā uz deviņiem KLP konkrētajiem mērķiem. Īpašu uzmanību Komisija pievērsīs Eiropas zaļā kursa mērķrādītājiem un mērķrādītājiem, kas

²² <https://ec.europa.eu/commission/publications/natural-resources-and-environment>.

²³ 2017. gadā KLP subsīdijas, izņemot investīciju atbalstu, veidoja 57 % no saimniecību neto ienākuma. <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardFarmEconomyFocus/DashboardFarmEconomyFocus.html>.

²⁴ KLP ir jāizvērtē, lai noteiktu, kā ienākumu atbalsts palīdz uzlabot lauksaimniecības izturētspēju un ilgtspēju.

²⁵ Komisijas dienestu darba dokuments “KLP reformas un Eiropas zaļā kursa saikņu analīze” (*Analysis of links between CAP Reform and Green Deal*), SWD(2020) 93.

izriet no šīs stratēģijas un 2030. gadam paredzētās Biodaudzveidības stratēģijas. Tā, ņemot vērā konkrēto stāvokli dalībvalstīs un augstāk minētos ieteikumus, prasīs, lai dalībvalstis šiem mērķrādītājiem noteiktu skaidras valsts līmeņa vērtības. Uz šo vērtību pamata dalībvalstis savos stratēģiskajos plānos noteiks nepieciešamos pasākumus.

Līdztekus pārmaiņām lauksaimniecībā ir jāpaātrina arī pāreja uz **zivju un citu jūreņu ilgtspējīgu ražošanu**. Ekonomiskie dati liecina, ka tur, kur zveja kļuvusi ilgtspējīga, vienlaikus ir auguši ienākumi²⁶. Komisija enerģiskāk centīsies panākt, lai zivju krājumu līmenis būtu ilgtspējīgs, izmantojot kopējo zivsaimniecības politiku (KZP), kurā joprojām pastāv īstenošanas nepilnības (piem., mazinās izšķērdīgus izmetumus), sadarbībā ar visām piekrastes valstīm pastiprinās zvejniecības pārvaldību Vidusjūrā un līdz 2022. gadam no jauna novērtēs, kā KZP risina klimata pārmaiņu izraisītos riskus. Ierosinātā ES zivsaimniecības kontroles sistēmas pārskatīšana²⁷ ar pastiprinātas izsekojamības sistēmas starpniecību palīdzēs apkarot krāpšanu. Digitalizētu nozvejas sertifikātu obligātā izmantošana pastiprinās pasākumus, kas liedz ES tirgū nonākt nelikumīgiem zivju produktiem.

Saimniecībā audzēti zivis un citi jūreņi rada mazāku oglekļa pēdu nekā dzīvnieku audzēšana uz sauszemes. Papildus būtiskam atbalstam, kas gaidāmajā Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fondā paredzēts ilgtspējīgai jūreņu audzēšanai saimniecībās, Komisija paredz pieņemt ES vadlīnijas par dalībvalstu ilgtspējīgas akvakultūras attīstības plāniem un veicināt pareizu fonda līdzekļu izmantošanu. Tā arī paredzēs īpaši orientētu atbalstu aļģu audzēšanas nozarei, jo aļģēm būtu jākļūst par būtisku alternatīvu olbaltumvielu avotu ilgtspējīgai pārtikas sistēmai un globālai nodrošinātībai ar pārtiku.

Visbeidzot, lai šajā pārejā atbalstītu primāros ražotājus, Komisija plāno precizēt **konkurences noteikumus** attiecībā uz kolektīvām iniciatīvām, kas veicina ilgtspēju piegādes ķēdēs. Tā arī palīdzēs lauksaimniekiem un zvejniekiem nostiprināt pozīcijas piegādes ķēdē un iegūt taisnīgu daļu no ilgtspējīgas ražošanas pievienotās vērtības, atbalstot sadarbības iespējas lauksaimniecības produktu²⁸ un zvejas un akvakultūras produktu²⁹ tirgus kopējās organizācijās. Komisija pārraudzīs, kā dalībvalstīs tiek īstenota

²⁶ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par kopējās zivsaimniecības politikas īstenošanas stāvokli un apspriešanos par zvejas iespējām 2020. gadam, COM(2019) 274 final.

²⁷ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1224/2009 un attiecībā uz zivsaimniecības kontroli groza Padomes Regulas (EK) Nr. 768/2005, (EK) Nr. 1967/2006, (EK) Nr. 1005/2008 un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) 2016/1139, COM/2018/368 final, 2018/0193(COD).

²⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1308/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un atceļ Padomes Regulas (EEK) Nr. 922/72, (EEK) Nr. 234/79, (EK) Nr. 1037/2001 un (EK) Nr. 1234/2007 (OV L347, 20.12.2013., 671. lpp.) un Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/2393 (2017. gada 13. decembris), ar ko groza Regulas (ES) Nr. 1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), (ES) Nr. 1306/2013 par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību, (ES) Nr. 1307/2013, ar ko izveido noteikumus par lauksaimniekiem paredzētiem tiešajiem maksājumiem, kurus veic saskaņā ar kopējās lauksaimniecības politikas atbalsta shēmām, (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju un (ES) Nr. 652/2014, ar ko paredz noteikumus tādu izdevumu pārvaldībai, kuri attiecas uz pārtikas apriti, dzīvnieku veselību un dzīvnieku labturību, augu veselību un augu reproduktīvo materiālu (OV L 350, 29.12.2017., 15. lpp.).

²⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1379/2013 (2013. gada 11. decembris) par zvejas un akvakultūras produktu tirgu kopīgo organizāciju un ar ko groza Padomes Regulas (EK) Nr. 1184/2006 un (EK) Nr. 1224/2009 un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 104/2000 (OV L 354, 28.12.2013., 1. lpp.).

Negodīgas tirdzniecības prakses direktīva³⁰. Tā arī sadarbosies ar līdztiesīgajiem likumdevējiem, lai lauksaimniecības noteikumus uzlabotu tā, lai tie pārtikas piegādes ķēdē stiprinātu lauksaimnieku (piem., ar ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm marķētu produktu audzētāju), to kooperatīvu un ražotāju organizāciju pozīcijas.

2.2. Nodrošinātības ar pārtiku nodrošināšana

Ilgtspējīgai pārtikas sistēmai jānodrošina pietiekama un daudzveidīga drošas, uzturvielām bagātas un cenas ziņā pieejamas pārtikas piegāde cilvēkiem jebkurā laikā, arī krīzes laikā. Notikumiem, kas ietekmē pārtikas sistēmu ilgtspēju, nav noteikti jāizriet no pašas pārtikas piegādes ķēdes, tos var izraisīt politiskas un ekonomiskas krīzes, vides vai veselības krīzes. Pašreizējā Covid-19 pandēmija gan nav saistīta ar pārtikas drošumu Eiropas Savienībā, taču tā var gan nodrošinātību ar pārtiku, gan iztiku pakļaut riskam. Tūlītējus un paliekošus draudus nodrošinātībai ar pārtiku un iztikai rada klimata pārmaiņas un biodaudzveidības zudums. Šīs stratēģijas kontekstā Komisija joprojām rūpīgi sekos nodrošinātībai ar pārtiku, kā arī lauksaimnieku un pārtikas nozares uzņēmēju konkurētspējai.

Tā kā pārtikas aprīte ir ļoti sarežģīta un tajā iesaistīti daudzi dalībnieki, krīzes to skar dažādā veidā. Vispār pārtikas piegāde ir bijusi pietiekama, tomēr šī pandēmija radījusi daudzas tādas problēmas kā piegādes ķēžu loģistikas pārrāvumi, darbaspēka deficīti, noteiktu tirgu zaudējums un patērētāju modeļu pārmaiņas, kas ietekmējušas pārtikas sistēmu darbību. Šī ir nepieredzēta situācija, un pārtikas aprīte katru gadu saskaras ar augošiem draudiem, atkārtojoties sausumam, plūdiem, meža ugunsgrēkiem, tiekot novērotam biodaudzveidības zudumam un rodoties jauniem kaitīgiem organismiem. Palielinot pārtikas ražotāju ilgtspēju, galu galā palielināsies to izturētspēja. Biodaudzveidības stratēģijā aprakstīto pasākumu papildināta, šī stratēģija paredz tām sniegt jaunu satvaru.

Covid-19 pandēmija ir mums arī likusi apzināties, cik liela nozīme ir tādiem kritiski svarīgiem darbiniekiem kā agropārtikas nozarē strādājošie. Tāpēc būs īpaši svarīgi mazināt sociālekonomiskās sekas, kas ietekmē pārtikas ķēdi un nodrošināt, ka tiek ievēroti **Eiropas sociālo tiesību pilārā** nostiprinātie galvenie principi, jo īpaši attiecībā uz nepastāvīgās darbtiesiskās attiecībās esošiem darba ņēmējiem, sezonas strādniekiem un nedeklarētiem strādniekiem. Liela nozīme taisnīgu, stipru un ilgtspējīgu pārtikas sistēmu veidošanā būs apsvērumiem, kas saistīti ar darba ņēmēju sociālo aizsardzību, viņu darba un dzīves apstākļiem, kā arī veselības un drošības aizsardzību.

Komisija pastiprinās koordināciju **kopīgai Eiropas reaģēšanai uz pārtikas sistēmas ietekmējošām krīzēm**, lai nodrošinātu nodrošinātību ar pārtiku un tās drošumu, stiprinātu sabiedrības veselību un mazinātu krīžu sociālekonomisko ietekmi Eiropas Savienībā. Izmantojot apgūto mācību, Komisija novērtēs pārtikas sistēmas izturētspēju un izstrādās **krīžu laikā īstenojamu ārkārtas rīcības plānu pārtikas piegāžu un nodrošinātības ar pārtiku nodrošināšanai**. Lauksaimniecības krīzes rezerve tiks līdz pamatiem pārveidota tā, lai lauksaimniecības tirgu krīžu gadījumā pilnu tās potenciālu būtu iespējams izmantot jau avansā. Papildus riska novērtēšanai un pārvaldības pasākumiem, kas jāaktivē krīzes laikā, plānā tiks izveidots pārtikas krīžu reaģēšanas mehānisms, kuru koordinēs Komisija un kurā būs iesaistītas dalībvalstis. Atkarībā no

³⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/633 (2019. gada 17. aprīlis) par negodīgu tirdzniecības praksi starpuzņēmumu attiecībās lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdē (OV L 111, 25.4.2019., 59. lpp.).

krīzes dabas to veidos dažādi sektori (lauksaimniecības, zivsaimniecības, pārtikas drošuma, darbaspēka, veselības un transporta jautājumi).

2.3. Ilgtspējīgas pārtikas pārstrādes, vairumtirdzniecības, mazumtirdzniecības, viesmīlības un ēdināšanas pakalpojumu prakses stimulēšana

Ar ražotās pārtikas veidu un uzturvielu sastāvu, ar to, kādiem piegādātājiem un ražošanas paņēmieniem un kādai iepakojšanas, transportēšanas, tirdzniecības veicināšanas un tirgvedības praksei tiek dota priekšroka, pārtikas pārstrādātāji, ēdināšanas pakalpojumu sniedzēji un mazumtirgotāji veido tirgu un ietekmē patērētāju izvēli attiecībā uz uzturu. Būdam pasaulē lielākā pārtikas importētāja un eksportētāja, ES pārtikas un dzērienu nozare arī ietekmē pasaules tirdzniecības vidisko un sociālo pēdu. Stiprinot mūsu pārtikas sistēmu ilgtspēju, varam palīdzēt vēl vairāk uzlabot uzņēmumu un produktu reputāciju, radīt vērtību akcionāriem, uzlabot darba apstākļus, piesaistīt darba ņēmējus un ieguldītājus un uzņēmumiem radīt konkurences priekšrocības, ražīguma uzlabojumus, kā arī mazināt izmaksas³¹.

Pārtikas un mazumtirdzniecības nozarei būtu jārada ceļš, palielinot veselīgas, ilgtspējīgas pārtikas izvēļu pieejamību par pieņemamu cenu, lai mazinātu pārtikas sistēmas vispārējo vidisko pēdu. Lai to veicinātu, Komisija izstrādās **ES Rīcības kodeksu atbildīgai uzņēmējdarbības un tirgvedības praksei**, un tam būs arī pārraudzības satvars. Kodekss tiks izstrādāts, iesaistot visas attiecīgās ieinteresētās personas.

Komisija centīsies panākt, lai pārtikas uzņēmumi un organizācijas apņemtos veikt konkrētus pasākumus attiecībā uz veselību un ilgtspēju, jo īpaši pievēršoties tam, lai: pārveidotu pārtikas produktu sastāvu, lai tas atbilstu veselīga, ilgtspējīga uztura pamatnostādņēm; mazinātu to vidisko pēdu un enerģijas patēriņu, vairojot energoefektivitāti; tirgvedības un reklāmas stratēģijas pielāgotu tā, lai būtu ņemtas vērā mazaizsargātāko iedzīvotāju vajadzības; nodrošinātu, ka pārtikas cenu kampaņas iedzīvotāju priekšstatos nemazinātu pārtikas vērtību; saskaņā ar jauno CEAP mazinātu iepakojumu. Piemēram, jāizvairās no tirgvedības kampaņām, kas reklamē ļoti lētu gaļu. Komisija šīs saistības pārraudzīs un, ja virzība būs nepietiekama, apsvērs, vai neievieš leģislatīvus pasākumus. Komisija arī gatavo iniciatīvu, kas paredz uzlabot **korporatīvās pārvaldības satvaru** un satur arī prasību pārtikas nozarei ilgtspēju integrēt korporatīvajās stratēģijās. Komisija arī meklēs iespējas atvieglināt pāreju uz veselīgāku uzturu un stimulēt produktu sastāva pārveidošanu, arī veidojot **uzturvielu profilus**, lai tādā veidā ierobežotu, ka (ar uzturvērtības vai veselīguma norādēm) tiek reklamēti produkti ar augstu tauku, cukuru un/vai sāls saturu.

Komisija sinerģijā ar mērķiem un iniciatīvām, kas izvirzīti uz jaunā CEAP pamata, rīkosies, lai izvērstu un veicinātu ilgtspējīgas un sociāli atbildīgas ražošanas metodes un **aprites uzņēmējdarbības modeļus** pārtikas pārstrādē un mazumtirdzniecībā, tos jo īpaši paredzot MVU. Uz apriti vērstas un ilgtspējīgas ES bioekonomikas ieviešana paver iespējas uzņēmējdarbībai, piemēram, saistībā ar pārtikas atkritumu izmantošanu.

³¹ Piemēram, koalīcijas *Champions 12.3.* vārdā izdarīts pētījums par pārtikas zudumu un izšķērdēšanas samazināšanu, konstatēja, ka uzņēmumiem, kas rīkojušies, lai mazinātu pārtikas zudumus un izšķērdēšanu, peļņa no kapitālieguldījuma bijusi 14:1. *Hanson, C., un P. Mitchell.* 2017. "Pārtikas zudumu un izšķērdēšanas mazināšanas ekonomiskais pamatojums" (*The Business Case for Reducing Food Loss and Waste*). Vašingtona, Kolumbijas apgabals, *Champions 12.3.*

Svarīga nozīme pārtikas sistēmu ilgtspējā ir **pārtikas iepakojumam**. Lai pārtiku padarītu drošāku un uzlabotu sabiedrības veselību (jo īpaši bīstamo ķīmikāliju izmantošanas sakarā) Komisija pārskatīs pārtikas kontaktmateriāliem veltītos tiesību aktus un atbalstīs, ka tiek izmantoti inovatīvi un ilgtspējīgi tāda iepakojuma risinājumi, kurā lietoti videi draudzīgi, atkārtoti izmantojami un reciklējami materiāli, kā arī dos ieguldījumu pārtikas izšķērdēšanas mazināšanā. Turklāt uz CEAP pieteiktās ilgtspējīgu produktu iniciatīvas pamata tā strādās pie tādas likumdošanas iniciatīvas par atkārtotu izmantošanu pārtikas pakalpojumos, kas vienreizlietojamu pārtikas iepakojumu un galda piederumus paredzētu aizstāt ar atkārtoti lietojamiem izstrādājumiem.

Visbeidzot, Komisija pārskatīs **tirgvedības standartus**, lai paredzētu ilgtspējīgu lauksaimniecības, zvejas un akvakultūras produktu uzņemšanu sortimentā un piegādi un lai pastiprinātu ilgtspējas kritēriju nozīmi, ņemot vērā šo standartu iespējamo ietekmi uz pārtikas zudumiem un izšķērdēšanu. Tā līdztekus stiprinās tiesisko regulējumu attiecībā uz **ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm** (GIN) un attiecīgā gadījumā paredzēs īpašus ilgtspējas kritērijus.

Turklāt nolūkā pastiprināt reģionālo un vietējo pārtikas sistēmu izturētspēju, Komisija, lai saīsinātu piegādes ķēdes, atbalstīs to, ka tiek mazināta atkarība no tālsatiksmes pārvadājumiem (pa autoceļiem 2017. gadā tika pārvadāti apmēram 1,3 miljardi tonnu primāro lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības produktu³²).

2.4. Ilgtspējīga pārtikas patēriņa veicināšana un pārejas uz veselīgu un ilgtspējīgu uzturu atvieglošana

Pašreizējie **pārtikas patēriņa** modeļi nav ilgtspējīgi nedz no veselības, nedz vides viedokļa. Lai gan ES vidējā uzņemtā enerģētiskā vērtība, sarkanās gaļas³³, cukuru, sāls un tauku patēriņš joprojām pārsniedz ieteiktos līmeņus, pilngraudu graudaugu, augļu un dārzeņu, pākšaugu un riekstu patēriņš ir nepietiekams³⁴.

Ir izšķirīgi svarīgi līdz 2030. gadam visā Eiropas Savienībā vērojamo liekā svara un aptaukošanās līmeņa pieaugumu pavērst pretējā virzienā. Pārejot uz uzturu, kura pamatā būtu drīzāk augi, mazāk sarkanās gaļas un pārstrādātas gaļas un vairāk augļu un dārzeņu, mazinātos ne vien ar dzīvību apdraudošām slimībām saistītais risks, bet arī pārtikas sistēmas ietekme uz vidi³⁵. Tiek lēsts, ka Eiropas Savienībā 2017. gadā vairāk nekā 950 000 nāves gadījumi (piektā daļa) un vairāk nekā 16 miljoni zaudētu veselīgas dzīves gadu — galvenokārt sirds un asinsvadu slimību un dažādu veidu vēža sakarā³⁶ — bija skaidrojami ar neveselīgiem uztura paradumiem. Pie Eiropas Vēža uzveikšanas plānā paredzētajiem vēža profilakses pasākumiem pieder veselīgu uztura paradumu popularizēšana.

Ja patērētājiem tiks sniegta skaidra informācija, ar kuras palīdzību viņiem būs vieglāk izraudzīties veselīgu un ilgtspējīgu uzturu, uzlabosies viņu veselība un dzīves kvalitāte,

³² Lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības statistika, 2019. gada izdevums, *Statistical Books, Eurostat*.

³³ Pie sarkanās gaļas pieder liellopu gaļa, cūkgaļa, aitas un kazas gaļa, kā arī visu veidu pārstrādāta gaļa.

³⁴ Willett W. et al (2019), "Pārtika antropocēnā: EAT–Lancet komisija par ilgtspējīgās pārtikas sistēmās balstītu veselīgu uzturu" (*Food in the Anthropocene: the EAT–Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems*), *Lancet*, 393. sēj., 447.–492. lpp.

³⁵ ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācija un PVO (2019), "Ilgtspējīgs veselīgs uzturs: vadošie principi" (*Sustainable healthy diets – guiding principles*).

³⁶ ES Zinātnes centrs: <https://ec.europa.eu/jrc/en/health-knowledge-gateway/societal-impacts/burden>.

kā arī mazināsies ar veselību saistītās izmaksas. Lai **palielinātu patērētāju iespējas** pārtiku izvēlēties uz informācijas pamata, veselīgi un ilgtspējīgi, Komisija ierosinās ieviest saskaņotu obligātu uzturvērtības marķējumu iepakojuma priekšpusē un apsvērs, vai neierosināt uz dažiem produktiem attiecināt obligātu norādi par izcelsmi vai provenienci, turklāt visā pilnībā ņemot vērā ietekmi uz vienoto tirgu. Komisija arī pētīs, kā saskaņot brīvprātīgus apgalvojumus par zaļu darbību un izveidot ilgtspējīgu marķējuma satvaru, kas sinerģijā ar citām attiecīgām iniciatīvām aptvertu pārtikas produktu uzturvērtības, klimata, vides un sociālos aspektus. Komisija arī pētīs jaunus veidus, kā patērētājus informēt ar citiem līdzekļiem, arī digitāli, lai informāciju par pārtikas produktiem padarītu pieklūstamāku, jo īpaši personām ar redzes traucējumiem.

Lai ilgtspējīgu pārtiku padarītu **pieejamāku** un pazeminātu tās **cenu**, kā arī veicinātu veselīgu un ilgtspējīgu uzturu iestāžu sabiedriskajā ēdināšanā, Komisija apzinās, kā vislabāk noteikt minimālos obligātos kritērijus ilgtspējīgam pārtikas iepirkumam. Tas palīdzēs pilsētām, reģioniem un publiskajām iestādēm dot savu ieguldījumu, sagādājot ilgtspējīgu pārtiku skolām, slimnīcām un publiskajām iestādēm, kā arī stimulēs tādas ilgtspējīgas lauksaimniecības sistēmas kā bioloģiskā lauksaimniecība. Komisija rādīs piemēru un pastiprinās ilgtspējas standartus ēdināšanas pakalpojumu līgumā savām ēdnīcām. Tā arī pārskatīs ES skolu programmu, lai vairotu tās ieguldījumu ilgtspējīgā pārtikas patēriņā un jo īpaši lai pastiprinātu izglītojošus vēstījumus par to, cik liela nozīme ir veselīgam uzturam, ilgtspējīgai pārtikas ražošanai un pārtikas izšķērdēšanas mazināšanai.

Arī **nodokļu stimuliem** būtu jāvirza pāreja uz ilgtspējīgu pārtikas sistēmu un jārosina patērētāji izraudzīties ilgtspējīgus un veselīgus uztura paradumus. Komisijas priekšlikums par PVN likmēm (pašlaik tiek apspriests Padomē) varētu dot iespēju dalībvalstīm optimālāk izmantot likmes, piemēram, bioloģisko augļu un dārzeņu atbalstam. ES nodokļu sistēmām būtu arī jātiecas nodrošināt, lai dažādo produktu cena atspoguļotu to īstās izmaksas attiecībā uz to, kā tiek izmantoti izsmeļami dabas resursi, attiecībā uz piesārņojumu, SEG emisijām un citām papildu sekām videi.

2.5. Pārtikas zudumu un izšķērdēšanas mazināšana

Lai panāktu ilgtspēju, svarīgi ir vērsties pret pārtikas zudumiem un izšķērdēšanu³⁷. Mazinot pārtikas izšķērdēšanu, patērētājiem un uzņēmējiem rodas ietaupījumi, turklāt tam, ka tiek atgūti un pārdalīti pārtikas pārpalikumi, kas citādi ietu zudumā, ir nozīmīga sociāla dimensija. Šāda rīcība saskan ar rīcībpolitikām attiecībā uz, piem., barības vielu un otrreizējo izejvielu reģenerāciju, dzīvnieku barības ražošanu, pārtikas drošumu, biodaudzveidību, bioekonomiku, atkritumu apsaimniekošanu un atjaunojamiem energoresursiem.

Komisija ir apņēmusies līdz 2030. gadam pārtikas izšķērdēšanu mazumtirdzniecības un patērētāju līmenī uz vienu iedzīvotāju samazināt uz pusi (IAM 12.3. mērķrādītājs). Izmantojot jauno pārtikas atkritumu mērīšanas metodiku³⁸ un datus, kas tiek gaidīti no

³⁷ ES līmenī pārtikas izšķērdējums (visos aprites cikla posmos) rada vismaz 227 miljonus tonnu CO₂ ekvivalenta gadā, t.i., apmēram 6 % kopējo ES emisiju 2012. gadā (EU FUSIONS (2016). "Aplēses par pārtikas izšķērdēšanas līmeņiem Eiropā" (*Estimates of European food waste levels*)).

³⁸ Komisijas Deleģētais lēmums (ES) 2019/1597 (2019. gada 3. maijs), ar ko attiecībā uz vienveidīgai pārtikas atkritumu līmeņu mērīšanai paredzētu vienotu metodiku un obligātām kvalitātes prasībām papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK (OV L 248, 27.9.2019., 77. lpp.).

dalībvalstīm 2022. gadā, tā noteiks bāzeslīniju un ierosinās juridiski saistošus **mērķrādītājus**, lai mazinātu pārtikas izšķērdēšanu visā Eiropas Savienībā.

Pārtikas zudumu un izšķērdēšanas novēršanu Komisija integrēs citās ES rīcībpolitikās. Pārtika tiek izšķērdēta, pārprotot un nesaprotot **derīguma termiņa marķējumu** (datumi “izlietot līdz” un “ieteicams līdz”). Komisija pārskatīs ES noteikumus, lai būtu ņemti vērā patērētāju vidū veikti pētījumi. Papildus pārtikas atkritumu daudzuma kvantitatīvai noteikšanai Komisija pētīs pārtikas zudumus ražošanas posmā un izzinās, kādā veidā tos novērst. **Darbības koordinēšana** ES līmenī pastiprinās nacionāla līmeņa rīcību, un visiem dalībniekiem ceļu rādīt palīdzēs ES Pārtikas zudumu un pārtikas izšķērdēšanas novēršanas platformas ieteikumi³⁹.

2.6. Krāpšanas pārtikas jomā apkarošana visā pārtikas piegādes ķēdē

Krāpšana pārtikas jomā apdraud pārtikas sistēmu ilgtspēju. Tā maldina patērētājus un liedz viņiem izdarīt informētu izvēli. Tā apdraud pārtikas drošumu, godīgu komercpraksi, pārtikas tirgu izturētspēju un, visbeidzot, vienoto tirgu. Šajā ziņā izšķirīgi svarīga ir pilnīgas neiecietības politika ar rezultatīviem atturošiem pasākumiem. Komisija izvērsīs cīņu pret krāpšanu pārtikas jomā, lai panāktu vienlīdzīgus konkurences apstākļus uzņēmējiem, un pastiprinās kontroles un izpildes iestāžu pilnvaras. Tā sadarbosies ar dalībvalstīm, Eiropolu un citām struktūrām, lai izmantotu ES datus par izsekojamību un brīdinājumiem nolūkā uzlabot koordināciju attiecībā uz krāpšanu pārtikas jomā. Tā ierosinās arī stingrākus atturošus pasākumus, labākas importa kontroles un raudzīsies, kā pastiprināt koordināciju ar Eiropas Biroju krāpšanas apkarošanai (OLAF) un vairojot tā izmeklēšanas spēju.

3. PĀREJAS NODROŠINĀŠANA

3.1. Pētniecība, inovācija, tehnoloģijas un investīcijas

Pētniecība un inovācija (R&I) ir svarīgi virzītājspēki, kas paātrina pāreju uz ilgtspējīgām, veselīgām un iekļaujošām pārtikas sistēmām no primārās ražošanas līdz pat patēriņam. Pētniecība un inovācija var palīdzēt izstrādāt un testēt risinājumus, pārvarēt šķēršļus un atklāt jaunas tirgus iespējas⁴⁰. Komisija programmā “**Apvārsnis 2020**” gatavo papildu uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus attiecībā uz zaļā kursa prioritātēm 2020. gadā pavisam par apmēram 1 miljardu eiro. Programmā “**Apvārsnis Eiropa**” pētniecībai un inovācijai, kas nodarbojas ar pārtiku, bioekonomiku, dabas resursiem, lauksaimniecību, zvejniecību, akvakultūru un vidi, kā arī agropārtikas nozarei paredzētiem digitālām tehnoloģijām un dabā balstītiem risinājumiem Komisija ierosina tērēt 10 miljardus eiro. Svarīga pētniecības joma būs saistīta ar mikrobiomu, pārtiku no okeāniem, pilsētu pārtikas sistēmām, kā arī ar to, kā palielināt tādu alternatīvu proteīnu pieejamību un avotus kā augu proteīns, proteīni uz mikrobu, jūras un kukaiņu bāzes un gaļas aizstājēji. **Misija augsnes veselības un pārtikas jomā** būs orientēta uz augsnes veselības un funkciju atjaunošanas risinājumu izstrādi. Jaunas zināšanas un inovācija ar īpašas dzīvu agrekoloģisko laboratoriju partnerības starpniecību izvērsīs arī agroekoloģiskās pieejas

³⁹ https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/fs_eu_actions_action_implementation_platform_key_recommendations.pdf

⁴⁰ Komisijas dienestu darba dokuments “Eiropas pētniecība un inovācija nodrošinātībai ar pārtiku un uzturdrošībai” (*European Research and Innovation for Food and Nutrition Security*), SWD 2016/319 un Komisijas *FOOD 2030* augsta līmeņa konferences informatīvais dokuments (2016) “Eiropas pētniecība un inovācija nodrošinātībai ar pārtiku un uzturdrošībai” (*European Research & Innovation for Food & Nutrition Security*).

primārajā ražošanā. Tas palīdzēs mazināt pesticīdu, mēslošanas līdzekļu un antimikrobiālo līdzekļu izmantošanu. Lai paātrinātu inovāciju un zināšanu nodošanu, Komisija sadarbosies ar dalībvalstīm, stiprinot **Eiropas inovācijas partnerības** “Lauksaimniecības ražīgums un ilgtspēja” (EIP-AGRI) nozīmi stratēģiskajos plānos. Turklāt inovācijā un sadarbībā pārtikas vērtības ķēdēs, izmantojot pārdomātu specializāciju, investēs **Eiropas Reģionālās attīstības fonds**.

Jauna “Apvārsnis Eiropa” partnerība, kas vērsta uz “drošām un ilgtspējīgām pārtikas sistēmām cilvēkiem, planētai un klimatam” ievieš pētniecības un inovācijas pārvaldības mehānismu, kurā būs iesaistītas dalībvalstis un pārtikas sistēmu dalībnieki no lauku saimniecības līdz galdam, lai sagādātu inovatīvus risinājumus, kas sniedz papildu ieguvumus attiecībā uz uzturvērtību, pārtikas kvalitāti, klimatu, aprites ekonomiku un vietējām kopienām.

Visu lauksaimnieku un visu lauku apgabalu rīcībā jābūt ātram un drošam interneta savienojumam. Tas būtiski vairo nodarbinātību, uzņēmējdarbību un investīcijas lauku apgabalos, kā arī uzlabo dzīves kvalitāti veselības aprūpes, izklaides un e-pārvaldes aspektā. Piekļuve **ātram platjoslas internetam** pavērs arī iespēju precīzo lauksaimniecību un mākslīgā intelekta izmantošanu iekļaut pamatstraumē. Eiropas Savienībai tā dos iespēju visā pilnībā izmantot priekšrocības, kas tai ir kā globālam satelīttehnoloģiju līderim. Tādējādi lauksaimnieki visbeidzot ietaupīs izmaksas, uzlabos augsnes pārvaldību un ūdens kvalitāti, samazinās mēslošanas līdzekļu un pesticīdu lietošanu, kā arī SEG emisijas, uzlabos biodaudzveidību un radīs veselīgāku vidi lauksaimniekiem un citiem iedzīvotājiem. Komisijai ir mērķis paātrināt ātra platjoslas interneta ieviešanu lauku apgabalos, lai panāktu mērķi, ka līdz 2025. gadam piekļuve tam būtu 100 %.

Lai veicinātu inovāciju un radītu ilgtspējīgas pārtikas sistēmas, būs vajadzīgas **investīcijas**. Fonds *InvestEU*⁴¹ ar ES budžeta garantiju starpniecību sekmēs investīcijas lauksaimniecības pārtikas nozarē, pazeminot riska līmeni ES korporāciju investīcijām un atvieglinot piekļuvi finansējumam MVU un uzņēmumiem ar vidēji lielu⁴² kapitālu. 2020. gadā ES ilgtspējīgu investīciju atvieglināšanas satvars (ES taksonomija⁴³) un arī atjauninātā ilgtspējīga finansējuma stratēģija mobilizēs finanšu nozari, lai tā varētu izdarīt ilgtspējīgākas investīcijas, arī lauksaimniecības un pārtikas ražošanas nozarē. Kopējai lauksaimniecības politikai ir arvien vairāk jāatvieglo atbalsts, ko investīcijas sniedz, lai vairotu izturētspēju un paātrinātu lauku saimniecību pāreju uz zaļiem un digitāliem risinājumiem.

3.2. Konsultatīvie pakalpojumi, apmaiņa ar datiem un zināšanām, prasmes

Lai visi pārtikas sistēmas dalībnieki varētu iemantot ilgtspēju, būtiski nepieciešamas ir zināšanas un konsultācijas. **Objektīvi, īpaši pielāgoti konsultatīvi pakalpojumi**, kas attiecas uz ilgtspējīgas pārvaldības izvēlēm, jo īpaši vajadzīgi ir primārajiem ražotājiem. Tāpēc Komisija popularizēs **rezultatīvas lauksaimniecisko zināšanu un inovācijas sistēmas (AKIS)**, iesaistot visus pārtikas aprites dalībniekus. Dalībvalstīm savos KLP

⁴¹ Izveidots programmā *InvestEU*, kā tas noteikts priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido programmu *InvestEU* (COM(2018)439, 2018/0229(COD)).

⁴² Eiropas Stratēģisko investīciju fondā paredzēts, ka uzņēmumi ar vidēji lielu kapitālu ir vienības, kurās darbinieku skaits ir no 250 līdz 3000 un kuras nav MVU.

⁴³ ES taksonomija ir īstenošanas rīks, kuru izmantojot, kapitāla tirgi var apzināt investīciju iespējas, kas palīdz sasniegt vides rīcībpolitikas mērķus, un reaģēt uz šīm iespējām.

stratēģiskajos plānos vajadzēs pastiprināt rezultatīvām lauksaimniecisko zināšanu un inovācijas sistēmām sniegto atbalstu un pastiprināt resursus, ar kuriem izstrādāt un uzturēt attiecīgus konsultatīvus pakalpojumus, kas nepieciešami, lai sasniegtu Eiropas zaļā kursa mērķus un mērķrādītājus.

Komisija ierosinās tiesību aktus, uz kuru pamata lauku saimniecību grāmatvedības datu tīklu pārveidot par **lauku saimniecību ilgtspējas datu tīklu**, lai varētu arī vākt datus par stratēģijas “No lauka līdz galdam” un Biodaudzveidības stratēģijas mērķrādītājiem un citiem ilgtspējas rādītājiem⁴⁴. Ar šā tīkla palīdzību lauku saimniecību sniegumu būs iespējams salīdzināt ar reģionu, valstu vai nozaru vidējiem rādītājiem. Ar īpaši pielāgotu konsultatīvu pakalpojumu starpniecību tas lauksaimniekiem sniegs atsauksmes un norādījumus un viņu pieredzi sasaistīs ar Eiropas inovācijas partnerību un pētniecības projektiem. Šādi palielināsies līdzdalīgo lauksaimnieku izturēšanās un arī ienākumi.

Eiropas datu stratēģijā ietilpstošā kopējā Eiropas **lauksaimniecības datu telpa** ar ražošanas, zemes izmantojuma, vides un citu datu apstrādes un analīzes starpniecību, kas dod iespēju precīzi un pielāgoti izmantot ražošanas pieejas saimniecību līmenī un pārraudzīt nozares sniegumu, kā arī atbalstīt oglekļa saistīgās lauksaimniecības iniciatīvu, pastiprinās ES lauksaimniecības konkurētspējīgo ilgtspēju. ES programmas **Copernicus** un **Eiropas Jūras novērojumu un datu tīkls (EMODnet)** mazinās investēšanas riskus un atvieglinās ilgtspējīgu praksi zvejniecības un akvakultūras nozarē.

Komisija nodrošinās, lai īpaši pielāgoti risinājumi palīdzētu **MVU** pārtikas pārstrādātājiem un maziem mazumtirdzniecības un pārtikas pakalpojumu uzņēmumiem apgūt jaunas prasmes un izstrādāt jaunus uzņēmējdarbības modeļus, turklāt neradot papildu administratīvu un izmaksu slogu. Tā mazumtirgotājiem, pārtikas pārstrādātājiem un pārtikas pakalpojumu sniedzējiem sniegs norādījumus par labāko ilgtspējas praksi. Eiropas Biznesa atbalsta tīkls sniegs konsultatīvus pakalpojumus par ilgtspēju maziem un vidējiem uzņēmumiem un veicinās paraugprakses izplatību. Komisija atjauninās arī savu **“Prasmju programmu”**⁴⁵, lai gādātu, ka pārtikas aprītei ir piekļūstams pietiekams darbaspēks ar vajadzīgajām prasmēm.

4. GLOBĀLĀS PĀREJAS VEICINĀŠANA

ES atbalstīs globālo pāreju uz ilgtspējīgām agropārtikas sistēmām saskaņā ar šīs stratēģijas mērķiem un IAM. Ar ārējo rīcībpolitiku, arī ar starptautiskās sadarbības un tirdzniecības politikas starpniecību, ES tieksies uz mērķi izstrādāt ilgtspējīgām pārtikas sistēmām paredzētas **zaļās alianses** ar visiem partneriem divpusējos, reģionālos un daudzpusējos forumos. Tas attieksies arī uz sadarbību ar Āfriku, kaimiņvalstīm un citiem partneriem, un tiks ņemtas vērā izteiktās problēmas, kādas pastāv dažādās pasaules daļās. Lai nodrošinātu veiksmīgu globālu pāreju, ES rosinās un darīs iespējamu tādas daudzpusīgas, integrētas atbildes rīcības izstrādi, kas dod ieguvumus cilvēkiem, dabai un ekonomiskajai izaugsmei.

ES ekoloģisko pāreju veidos un tajā ietilps attiecīgas ES rīcībpolitikas, arī tirdzniecības politika. ES centīsies nodrošināt, lai visos ES divpusējos tirdzniecības līgumos būtu iestrādāta ilgtspējai veltīta vērienīga nodaļa. Tā — arī ar ES galvenā tirdzniecības

⁴⁴ Pilnībā ievērojot Eiropas Sadarbības satvaru, arī Lauku saimniecības ilgtspējas rīku attiecībā uz barības vielām, kas ietverts priekšlikumā par KLP pēc 2020. gada.

⁴⁵ Komisijas paziņojums “Kopīgs darbs cilvēkkapitāla, nodarbināmības un konkurētspējas stiprināšanai”, COM(2016)0381 final.

nolīgumu izpildes uzrauga starpniecību — nodrošinās, ka visos tirdzniecības līgumos tiek pilnīgi īstenotas un izpildītas normas, kas attiecas uz tirdzniecību un ilgtspējīgu attīstību.

ES tirdzniecības politikai vajadzētu pastiprināt sadarbību ar **trešām valstīm** un panākt, ka tās **uzņemas būtiskas saistības tādās svarīgās jomās kā dzīvnieku labturība, pesticīdu lietošana un rezistences pret antimikrobiālajiem līdzekļiem apkarošana**. ES centīsies virzīt uz priekšu starptautiskus standartus attiecīgajās starptautiskajās organizācijās un sekmēs augstiem drošības un ilgtspējas standartiem atbilstošas agropārtikas ražošanu, un palīdzēs mazajiem lauksaimniekiem šos standartus izpildīt un gūt piekļuvi tirgiem. ES arī pastiprinās sadarbību, kas vērsta uz to, lai uzlabotu uzturu un mazinātu nenodrošinātību ar pārtiku, stiprinot pārtikas sistēmu izturētspēju un mazinot pārtikas izšķērdēšanu.

Eiropas Savienība **starptautiskajā sadarbībā** lielu uzmanību pievērsīs lauksaimniecības pārtikas pētniecībai un inovācijai, jo īpaši attiecībā uz pielāgošanos klimata pārmaiņām un to mazināšanu; agroekoloģiju; ilgtspējīgu ainavu pārvaldību un zemes pārvaldību; biodaudzveidības saglabāšanu un ilgtspējīgu izmantošanu; iekļaujošām un taisnīgām vērtības ķēdēm; uzturzinātni un veselīgu uzturu; pārtikas krīžu novēršanu un reaģēšanu uz tām, jo īpaši nestabilos apstākļos; izturētspēju un sagatavotību riskam; integrēto augu aizsardzību; augu un dzīvnieku veselību, dzīvnieku labturību, pārtikas drošuma standartiem, rezistenci pret antimikrobiālajiem līdzekļiem, kā arī tās koordinēto humāno intervenču un attīstības intervenču ilgtspēju. ES tālāk attīstīs jau notiekošas inīciīvas⁴⁶ un visās rīcībpolitikās integrēs saskanību ilgtspējīgas attīstības aspektā. Šādi rīkojoties, mazināsies spiediens uz biodaudzveidību visā pasaulē. Labāka dabisko ekosistēmu aizsardzība kopā ar centieniem mazināt savvaļas dzīvnieku un augu tirdzniecību un to patērēšanu palīdzēs **nākotnē** profilaktiski novērst **varbūtējas slimības un pandēmijas un pret tām izveidot izturētspēju**.

Lai mazinātu ES daļu **globālajā atmežošanā un mežu degradācijā**, Komisija 2021. gadā nāks klajā ar likumdošanas priekšlikumu un citiem pasākumiem, kas paredzēti, lai ES tirgū netiktu vai tikai minimāli tiktu laisti produkti, kuri saistīti ar atmežošanu vai mežu degradāciju.

ES joprojām ar pilnīgu neiecietību vērsīsies pret **nelegālu, neregistrētu un neregulētu (NNN) zveju**, apkaros pārzveju, veicinās zivju un jūreņu resursu ilgtspējīgu pārvaldību un stiprinās okeānu pārvaldību, sadarbību jūrlietās un piekrastes pārvaldību⁴⁷.

Komisija visas augstāk minētās prioritātes iestrādās plānošanas norādījumos, kas attiecas uz sadarbību ar trešām valstīm no 2021.–2027. gadam, pienācīgi ņemot vērā tādas transversālus mērķus kā cilvēktiesības, dzimuma aspekts, miers un drošība.

Importētai pārtikai arī turpmāk jāatbilst attiecīgajiem ES noteikumiem un standartiem. Ievērodama PTO standartus un saistības, Komisija vides aspektus ņems vērā, vērtējot līgumus piešķirt **importa pielaides** attiecībā uz pesticīdu vielām, kas ES vairs nav

⁴⁶ Piem., ar inīciīvu “attīstībai labvēlīga inīciīva ar lauksaimniecības pētniecības starpniecību” (*DESIRA*).

⁴⁷ Tas notiks, izmantojot reģionālās zvejnīciības pārvaldības organizācijas, ilgtspējīgas zivsaimniecības partnerattīciību nolīgumus un ES sadarbību ar trešām valstīm attīciībā uz NNN un ilgtspējīgām vērtības ķēdēm zvejnīciībā un akvakultūrā; īpaši būtiska nozīme ir sadarbībai ar klimata pārmaiņu skartām valstīm.

apstiprinātas. Lai novērstu globālos draudus, ko rada **rezistence pret antimikrobiālajiem līdzekļiem**, Eiropas Savienībā importētiem dzīvnieku izcelsmes produktiem būs jāatbilst stingrām prasībām par antibiotiku lietošanu, kas saskan ar nesen pieņemto veterināro zāļu regulu.

Ilgtermiņai ES pārtikas sistēmai arī nepieciešams, lai arvien ilgtspējīgāku praksi piekoptu mūsu tirdzniecības partneri. Lai sekmētu pakāpenisku pāreju uz **drošāku augu aizsardzības līdzekļu** lietošanu, ES, ievērojot PVO noteikumus un vispirms izdarot riska novērtēšanu, apsvērs iespēju pārskatīt importa tolerances attiecībā uz vielām, kas atbilst “izslēgšanas kritērijiem”⁴⁸ un rada augsta līmeņa risku cilvēka veselībai. ES aktīvi strādās ar tirdzniecības partneriem, jo īpaši jaunattīstības valstīm, lai būtu klāt pārejā uz ilgtspējīgāku pesticīdu lietošanu, lai nepieļautu tirdzniecības traucējumus un veicinātu alternatīvus augu aizsardzības līdzekļus un paņēmienus.

Eiropas Savienība globālo pāreju uz ilgtspējīgām pārtikas sistēmām veicinās **starptautiskās standartizācijas organizācijās**, attiecīgos **daudzpusīgos forumos** un **starptautiskos pasākumos**, arī ANO Konvencijas par bioloģisko daudzveidību Pušu konferences 15. sanāksmē, samitā “Uzturs izaugsmei” un 2021. gada ANO samitā par pārtikas sistēmām, tajos visos cenšoties panākt vērienīgus politiskus iznākus.

Pieejā attiecībā uz **patērētājiem paredzētu pārtikas informāciju**, kā arī kombinācijā ar ilgtspējīgu pārtikas sistēmu tiesisko regulējumu ES atbalstīs shēmas (arī ES ilgtspējīgas pārtikas marķēšanas regulējumu) un daudzpusējos forumos vadīs tādu starptautiskiem ilgtspējas standartiem un vidiskās pēdas aprēķina metodēm veltītu darbu, lai veicinātu ilgtspējas standartu plašāku ieviešanu. Tā arī atbalstīs, ka tiek izpildīti noteikumi par maldinošu informāciju.

5. SECINĀJUMI

Eiropas zaļais kurss ir iespēja mūsu pārtikas sistēmu salāgot ar planētas vajadzībām un pozitīvi atbildēt uz eiropiešu tieksmi pēc veselīgas, vienlīdzīgi pieejamas un videi draudzīgas pārtikas. Šīs stratēģijas mērķis ir ES pārtikas sistēmu padarīt par globālu ilgtspējas standartu. Lai varētu notikt šī pāreja uz ilgtspējīgām pārtikas sistēmām, ir vajadzīga kolektīva pieeja, kurā iesaistītos visu pārvaldības līmeņu publiskās iestādes (ieskaitot pilsētas, lauku un piekrastes kopienas), privātā sektora dalībnieki visā pārtikas aprītē, nevalstiskas organizācijas, sociālie partneri, akadēmisko aprindu pārstāvji un iedzīvotāji.

Komisija aicina visus iedzīvotājus un ieinteresētās personas iesaistīties plašās diskusijās, kurās, tiekoties arī nacionālā, reģionālā un vietējā līmenī, tiktu formulēta ilgtspējīga pārtikas politika. Komisija aicina Eiropas Parlamentu un Padomi apstiprināt šo stratēģiju un palīdzēt to īstenot. Komisija attiecībā uz šo stratēģiju koordinēti uzrunās iedzīvotājus, lai rosinātu viņus piedalīties mūsu pārtikas sistēmu pārveidē.

Komisija gādās, ka stratēģija tiek īstenota ciešā saskaņā ar citiem Eiropas zaļā kursa elementiem, jo īpaši 2030. gada Biodaudzveidības stratēģiju, jauno *CEAP* un vērienīgo mērķi “nulle piesārņojums”. Tā pārraudzīs pāreju uz ilgtspējīgu pārtikas sistēmu, lai darbība notiktu planētas iespēju robežās, pārraudzīs arī sasniegumus attiecībā uz

⁴⁸ Šīs vielas var ietekmēt cilvēka veselību un pie tām pieder tādas, kas klasificētas par: mutagēnām, kancerogēnām, reproduktīvajai sistēmai toksiskām vai tādām, kam piemīt endokrīni disruptīvas īpašības, kā aprakstīts Regulas (EK) Nr. 1107/2009 II pielikuma 3.6.2. līdz 3.6.5. un 3.8.2. punktā.

mērķrādītājiem un to, kā kopā mazinās ES pārtikas sistēmas vidiskā un klimatiskā pēda. Tā regulāri ievāks datus, arī uz Zemes novērojumu bāzes, lai vispusīgi novērtētu visu šīs stratēģijas pasākumu kumulatīvo ietekmi uz konkurētspēju, vidi un veselību. Līdz 2023. gada vidum tā šo stratēģiju pārskatīs, lai novērtētu, vai mērķu sasniegšanai ar izdarīto pietiek vai arī ir vajadzīga papildu rīcība.